

Kódolás és dekódolás – egy televíziós híradó üzenete.

**Esettanulmány: Román Televízió,
Kolozsvári Területi Stúdió – TVR Cluj –**

DOI : 10.46522/S.2021.02.02

ORBÁN Katalin PhD

Babeş-Bolyai University, Faculty of Theatre and Television

katalin.orban@ubbcluj.ro

**Abstract: Encoding and Decoding – the Message of the Television News. Case study:
Romanian Television’s Cluj Territorial Studio (TVR Cluj)**

The present thesis is a part of my doctoral dissertation, in which I investigated the functions and roles of the Romanian Television’s territorial studios, the case study being the studio from Cluj. Some of my research in this domain was about the news programme of the analyzed TV-channel. I investigated how the encoded information of the news reveal the social facts of this region, and how they could be decoded by the public. One of the surprises of the conclusions is about the fewness of the news presenting the events happening in the communities of the national minorities living in Transylvania. But there are other surprising conclusions too, from which content creators of regional television news could learn.

Key words: *Romanian Television, TVR Cluj, television news, politics, economy, society, national minorities.*

Bevezető

Jelen tanulmány része a 2019-ben megvédett doktori dolgozatomnak, amelynek címe: *A Román Televízió területi stúdióinak szerepe*. A kutatás célja volt feltérképezni a közszolgálati televízió regionális stúdióinak szerepköreit, funkcióit. Ehhez készült ez a részkutatás is a Román Televízió kolozsvári területi stúdiójának (TVR Cluj) esti, az adó főműsoridejében sugárzott híradójáról, amely műsor, mint ismert, minden médiaorgánium esetében a legmeghatározóbb szereppel bír.

Az Európai Unió közvéleményét átvilágító egyik idei év eleji Eurobarométer mérései szerint (Standard Eurobarometer 94 – Winter 2020–2021) még mindig a televíziós tartalom vezet mint az információ beszerzésének leghitelesebb forrása. Ezt mutatja az a bizalmi index, amely ugyan az előző évekhez képest csökkent, de még mindig a legnagyobb a televíziós tartalmak esetében (56%). Annak ellenére, hogy a mérés szerint csökkent mind az írott sajtóba, mind az online és audiovizuális médiába

vetett bizalom, Romániában a lakosság legnagyobb hányada mégis a televíziós tartalmakból tájékozódik, így a híreket is inkább a televízióból szerzik be, mint például az online felületekről. Tehát még mindig a televízió a legelterjedtebb információszerzési csatorna.

Gyakorló médiamunkásokként, de a szakirodalom által azt is tudjuk (sőt, a fogyasztók is tudatosan vagy passzívan, de nézettségi mutatók által megerősítik), hogy a hír a fő műfaj, különböző médiumok híradója pedig valójában a csatorna gerincét adja. Vagyis, a híradó tartalma, pontosabban az, hogy mely hírtípusok vannak túlsúlyban benne, mennyire általános vagy csak egy bizonyos társadalmi szegmenshez szóló, országos vonatkozású-e vagy a szűkebb környezetről szól – mindezekből leolvasható egy adott médiaorgánium arca, annak elköteleződése politikai, gazdasági, egyházi vagy éppen civil mozgalmi irányba, így képet kaphatunk róla a megcélzott közönségét illetően is. Nincs ez másképp a Román Televízió kolozsvári stúdiójának esetében sem, ahol már az 1990-es évek elejétől elkezdtek híradókat gyártani, ebben a műfajban összegezve és bemutatva a régió legfontosabb eseményeit. A tanulmány írásának idején, 2019-ben a kolozsvári stúdió naponta több híradója is volt, sőt, napi rendszerességgel voltak jelen az itt gyártott hírek a Román Televízió országos adóinak hírósszefoglalóiban, a következő felosztásban:

- Három (3) helyi híradó, regionális szórásban – TVR Cluj (2*5 percben és 1*25 percben)
- Hírek, élő bejelentkezések a regionális híradóban, országos szórásban – TVR3
- Élő bejelentkezések regionális hírekkel a TVR1 országos adó reggeli műsorában, és az esti híradóban (ez nem rendszeres, témafüggő)
- Élő bejelentkezés regionális vonatkozású hírekkel a TVR2 déli híradójában (ez nem rendszeres, témafüggő)

Elemzés

A dolgozat elején megfogalmazott feltételezésem szerint a híradóban jelen lévő témákból, azok feldolgozási stílusából, a hírérték fontosságát tekintve egyes híreknek a híradón belüli pozicionálásából meghatározható az adott intézmény szerepköre, funkciója. Ennek bizonyítására hírelemzést végeztem.¹ A kiválasztott periódus: 2018. július 1. – 2018. december 31. A híreket tartalmuk szerint vizsgálom, és sorolom meghatározott kategóriákba, nem veszem figyelembe a vizsgálat során azt, hogy a napszak melyik híradójának keretében került műsorra a téma. A vizsgálat tárgyát tíz nap

¹ A Román TV kolozsvári stúdiójának archívuma – dokumentumok, hír-scriptek, statisztikák, jelentések – Kolozsvár, Donát út 160. szám. A hozzáférést egy 2014.02.02-án kiállított igazgatótanácsi jóváhagyás garantálta.

hírányaga képezi, ezeket a napokat egy internetes véletlenszerű dátum-generátor segítségével választottam ki (Dátum-generátor 2019). A megadott periódusban 131 munkanapot azonosított be a program, ebből a mintából választotta ki a következő dátumokat: 2018: 08-31, 09-28, 10-02, 10-04, 10-08, 10-17, 10-29, 11-01, 12-11, 12-13

A kiválasztott napokon átlagban tizenegy (11) hír került be a fent említett híradókba. A vizsgálat során összesen százhat (106) hírszöveget néztem át, a kategóriákban számszerűen rögzítve a tartalmi vonatkozású elkülönítés eredményét. Megjegyzendő, hogy a mintaként szolgáló periódusban zajlott egy referendum is, pontosabban a család fogalmának alkotmányos átfogalmazásáról szóló népszavazás.

Módszertani megjegyzésként fontos lehet, hogy a vizsgálati egységet maga a hír képezi, amelyet – bár vizsgálható mind kép, mind hang, mind szöveg tekintetében – jelen esetben csak az úgynevezett script szerint, tehát írott szöveggént vizsgálók.

A vizsgálati egységek kódolása a hír tartalma szerint történik, a következő leosztásban:

1. Tematika szerint (politikai, társadalmi-szociális, gazdasági, kulturális-színes, sport)
2. Földrajzi terület szerint (helyi: Kolozsvár és szűk környezete, regionális: az adó által lefedett régió környezete)
3. A hír üzenete szerint (regionális vagy országos fontosságú hír)
4. Kisebbségeket érintő vonatkozás szerint (nemzeti kisebbségekről, szexuális vagy más kisebbségekről szól)
5. A forrás meghatározása szerint (meghívó, közlemény, sajtótájékoztató, átvett, saját forrás – saját hír)

1. A hírek megoszlása tematika szerint:

politikai	társadalmi-szociális	gazdasági	sport	kulturális-színes
5	40	-	26	35

2. A hírek megoszlása földrajzi terület szerint (hol filmezték)

Helyi – Kolozsváron filmezett hír	Regionális – az adáskörzetben filmezett hír
62	44

3. A hírek megoszlása az üzenet szerint (kiket érdekelhet)

Regionális	Országos
51	55

4. A hírek megoszlása kisebbségeket érintő vonatkozása szerint

Van kisebbségi vonatkozása	Nincs kisebbségi vonatkozása
5 - ebből 1 hír a szexuális kisebbségekre vonatkozik, 4 hír a nemzeti kisebbségekre	101

5. A hírek megoszlása a forrás szerint

Meghívó, közlemény, sajtótájékoztató, átvett	saját forrás – saját hír
91	15

Összegzés:

A kategóriák szerinti felosztás esetében a helyi adminisztrációhoz köthető híreket a társadalmi-szociális csoportba, a kulturális híreket pedig a színes csoportba soroltam. Meglepő a jelentős számbeli különbség a társadalmi-szociális hírek és a politikai hírek között (40-5). Ez esetben csak elkönyvelem ezt az eredményt mint információt; úgy gondolom, egy másik kutatás témájául szolgálhatna annak kifejtése, hogy miért is van ez így. Szakmai múltamra, több éves híradós tapasztalatomra hagyatkozom, amikor empirikusan azzal magyarázom ezt a jelentős különbséget, hogy sokkal kézenfekvőbb, könnyebb feldolgozni egy szociális témát, mint egy politikait, kisebb kihívást jelent egy kulturális információt hírré alakítani, mint egy gazdasági témát úgy elmagyarázni, hogy azt mindenki megértse. Lásd a számottevő különbséget a kulturális-színes hírek és a gazdasági hírek között (35-0). Egy másik feltevés ennek magyarázatára az is lehetne, hogy nincsenek szakosodott híradós újságírók a Román Televízió kolozsvári stúdiójánál, éppen ezért a specifikusabb hozzáértést igénylő *hard* hírekhez nehezebben nyúl hozzá egy újságíró, mint az úgynevezett *soft*, vagyis könnyen megközelíthető, bemutatható szociális, kulturális hírekhez.

A második táblázatból kitűnik, hogy bár nagyobb azon hírek száma, amelyeket Kolozsváron vagy annak metropolisz-övezetében filmeznek a híradósok, nem túl számottevő a különbség az adáskörzetből származó filmezett híradós anyagokhoz viszonyítva. A hírek között többet azonosítottam be mint Bihar, Beszterce-Naszód, Fehér vagy éppen Hargita és Brassó megyei információt. A jobb megértéshez hozzátartozik, hogy a Román Televízió kolozsvári területi stúdiója jelenleg (2019-ben, a kutatás időpontjában is így volt) nyolc (8) megyét fed le, pontosabban szolgál ki. Adásaink ennek a nyolc megyének a területén kerülnek be a kábelszolgáltatók úgynevezett *must carry* csomagjaiba, a tévécsatorna ezen területek eseményeinek biztosít prioritást, az itteni kulturális, társadalmi, politikai életet mutatja be saját

munkatársai vagy tudósítói hálózata segítségével. Ezek a megyék a következők: Kolozs, Fehér, Beszterce-Naszód, Máramaros, Bihar, Brassó, Szilágy és Szatmár. A RTV kolozsvári területi stúdiójának korábbi igazgatója, Romeo Couți egy 2014. február 2-án készült interjúban azt mondta: nem létezik a megyék felosztására vonatkozó hivatalos dokumentum. Annak ellenére, hogy a mindenkori területi igazgatók többször is sürgették egy erre vonatkozó protokollum létrehozását, ez azóta sem történt meg. A megyék lefedettségének, kiszolgálásának leosztása tehát kifejezett szóbeli megegyezés révén vált szokássá, ezáltal pedig elfogadottá és használttá. Egyes esetekben tehát vita tárgyát is képezheti.

Nagy különbség abban sincs, hogy a híreket hol tudják jobban dekódolni, megérteni és hasznosítani, üzenetüket tekintve. Maga a tény, hogy a kolozsvári stúdió olyan híreket gyárt, amelyek nagyrészt országos érvényű, jelentőségű üzenettel is bírnak, azt jelzi, hogy az itt gyártott tartalom napi rendszerességgel szerepel a TVR3-as országos adó regionális híreket hozó hírtömbjében és majdnem napi rendszerességgel a TVR1 és TVR2 csatornák országos hírműsoraiban. Ezért (és ez szintén empirikus, tapasztalati magyarázat) a szerkesztők, riporterek olyan témákat választanak, amelyek az országos adó közönségét is érdekkelhetik.

A kolozsvári stúdió már 1990-es megalakulása óta a multikulturális gondolkodás égisze alatt működik. Az 1990. január 3-i első élő adás napján már két nyelven, románul és magyarul, majd hamarosan németül is szólt nézőihez a kolozsvári adó. Annak ellenére, hogy a televíziós csatorna szervezeti felépítésében szerkesztőségi szinten vannak jelen a magyar, roma, német, zsidó és ukrán kisebbségi műsorokat gyártó egységek, ahová napi szinten jutnak el az információk a saját közösségükből, ez mégsem mutatkozik meg kifejezetten és látványosan a tévécsatorna híradóiban. Szintén tapasztalati megállapítás ennek magyarázatára, hogy kommunikációs gát lehet a nemzeti kisebbségi szerkesztőség és a hírszerkesztőség között, amelyben olykor a nyelvi akadályok is közrejátszhatnak, vagy egyszerűen csak a megszokás hatalma (mindenki készíti a saját műsorait, nem mozdulunk ki a kényelmi buborékunkból). Megjegyzem, ezek többnyire személyes tapasztalatra épített vélemények, nincs tudományos súlyuk. A hatékonyabb magyarázatok érdekében külön kutatás foglalkozhatna ezzel a témával is.

A felhasznált információk forrása is sokat elárul egy médiainstítmény híradójáról. A cél minden esetben az elsőbbség, hogy az adott híradó legyen az első, amelyik közli az eseményt, a történést. Tehát a hírközlés elsőbbsége. De a médiainstítmények arra is törekednek, hogy úgynevezett hírgenerátor szerepük legyen, pontosabban egy hírekre specializálódott produkciós iroda, esetleg egy regionális hírgyűnökség szerepét tudják betölteni, akire mások hivatkozni tudjanak mint a hír elsődleges forrására. Ez lenne a cél a Román Televízió kolozsvári stúdiója esetében is, hiszen mind médiainstítményi volta, mind törvényes szerepkörei (informálás, formálás, szórakoztatás), valamint közszolgálati jellege is ezt követelné meg tőle. Az infrastruktúra is adott ahhoz, hogy ez irányú törekvéseit valóra váltsa. Ezt a státuszt, a regionális hírgyűnökségi szerepkört azonban többnyire csak úgy lehet elérni, ha a hírszerkesztőség saját híreket generál.

Azokat az információkat, amelyek sajtóközleményeken, sajtótájékoztatókon keresztül futnak be, ugyanúgy megkapják és feldolgozzák a többi médiaorgánumok is, abból nem igazán lehet elsőbbséghez jutni. Erre az egyedüli hatékony stratégia az lenne, ha a riporterek, szerkesztők, tudósítók olyan témákat keresnének és találnának, amelyeknek hírértéke a társadalom minél nagyobb vagy minél több szegmensét érdekelheti. Jelen elemzésből azonban az derül ki, hogy 91 a 15-höz az arány a más információforrásból nyert tartalom feldolgozásában. Túlságosan is elmarad a saját tartalom generálása, ezáltal pedig az esély arra, hogy a televízió mint lehetséges regionális hírügynökség a hírhajza élvonalában lehessen.

A kutatás következtetései:

A Román Televízió kolozsvári területi stúdiója híreinek elemzésére vállalkozó részkutatás abból a szakmában általánosan elfogadott tényből indult ki, hogy minden médiaorgánum gerincét és ezáltal az irányvonalát is annak híradója tükrözi a leghatékonyabban. Ebben a kutatásban fél év híradóinak tartalmát elemeztem, véletlenszerű válogatásban. A kódolásnál a szövegi tartalom volt a meghatározó, nem tértem ki a képre és a hangra, a televíziós híradó két másik meghatározó elemére. Tartalmi vonatkozásban több szempontból is tanulmányoztam a kiválasztott híreket. Tematika szerint, területi behatárolás szerint, az üzenet lehetséges dekódolása szerint, kisebbségek jelenlétének szempontjából, valamint a forrás szerint is osztályoztam őket. Az elemzés eredményét illetően levonható következtetés értelmében a Román TV kolozsvári területi stúdiójának híradója inkább átvett és sajtóközlemények révén kapott információkat dolgoz fel, semmint saját tartalmat gyártana, ami azt jelenti, hogy nem él a regionális hírügynökség szerepének lehetőségével.

Nagyon kevés az olyan hír a tanulmányozott tartalomban, amely az adáskörzetben² élő nemzeti kisebbségek eseményeire vonatkozik. Ez ellentmond a multikulturalitás fenntartására és promoválására vonatkozó szerepkörnek. Annak ellenére, hogy a kolozsvári stúdiónak az adáskörzetébe eső megyék közül kettőben, Beszterce-Naszód és Bihar megyében is van saját tudósítója, de a többi megyében lévő, a központi stúdiók által fizetett tudósítói hálózatot is igénybe veheti,³ igen kicsi a nemzeti kisebbségekhez köthető hírek száma a híradó palettáján. A tudósítói hálózat valós igénybevétele mégis abból látszik, hogy bár a statisztikákban (nagyon kis arányban) vezetnek azok a hírek,

² 2008 előtt, mielőtt létrejött volna a TVR marosvásárhelyi regionális stúdiója, az adáskörzet 11 erdélyi megyét jelentett a kolozsvári televízió számára. 2008 után, miután három (Maros, Harghita és Kovászna), többségében magyarok lakta megyét a vásárhelyi stúdió kapott meg, a kolozsvári stúdió 8 erdélyi megye lefedéséért felel. Ezek: Kolozs, Fehér, Beszterce-Naszód, Szilágy, Bihar, Máramaros, Szatmár és Szeben megyék.

³ A Román TV kolozsvári stúdiója híradójának aktuális megbízott koordinátora (Luminița Purdea televíziós főmunkatárs) szerint ez azért lehetséges, mert az országos adókra való bejelentkezés az adáskörzetükben lévő összes megye lefedését feltételezi. Az e-mailes interjú időpontja: 2019.01.28.

amelyek Kolozsváron és környékén készülnek, valójában nem jelentős az eltérés azon hírek számát illetően, amelyek az adáskörzet más megyéiből származnak.

A kutató számára is a legmeglepőbb eredményt a politikai hírek terén tapasztalható számottevő hiány jelenti. Az összegzésben tapasztalati úton szerzett szubjektív véleményt fogalmaztam meg magyarázatként erre a jelenségre, a tárgyilagos válaszkérés azonban további kutatást kíván.

A gazdasági hírek hiánya kapcsán is az összegzésben leírt, személyes tapasztalatból származó szubjektív magyarázatra szorítkozom. Ez esetben is további kutatásokra volna szükség a valóság teljes körű feltárásához.

Végző következtetésként úgy fogalmaznék, hogy a kolozsvári stúdió híradója nem él minden lehetőséggel, amelyet az intézményi infrastruktúra nyújt számára, ezért hiányoznak olyan elemek a tartalomból, amelyek a csatorna felvállalt szerepköreit tükröznék, és ennek révén biztosítanának egy kellően stabil talajt a céljait hatékonyan követő médiaszervezet megerősödéséhez.

KÖNYVÉSZET

Dátum-generátor 2019 [online]. Elérhető: https://www.random.org/calendar-dates/?num=10&start_day=1&start_month=7&start_year=2018&end_day=31&end_month=12&end_year=2018&mondays=on&tuesdays=on&wednesdays=on&thursdays=on&fridays=on&display=2&format=html&rnd=new (2019.01.27.)

Interjú Romeo Couți korábbi igazgatóval. 2019.01.31.; 2014.02.02. [A szerző birtokában.]

Interjú Winkler Gyula EP-képviselővel, *Erdélyi Figyelő*, 2012. [letöltés időpontja: 2019.01.27.] Elérhető: <https://www.youtube.com/watch?v=az79vFJs6gc>

Standard Eurobarometer 94 – Winter 2020–2021 [online]. Elérhető: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2355>